

– Медицина: чат-боти, що використовують GPT для генерації відповідей можна використовувати для взаємодії з пацієнтами та надання їм інформації про лікування, допомагаючи зменшити навантаження на медичний персонал.

– Агрономія: системи AI можуть допомагати складати більш точні сівозміни, генерувати графіки поливу, надавати рекомендації з обробки полів, підживлення рослин, тощо. Тобто зменшувати ризик похибки через людський фактор.

Усі ці програми можуть допомогти підвищити ефективність бізнес-процесів і підвищити продуктивність і, як наслідок, сприяти економічному зростанню. Штучний інтелект наразі є однією з найпопулярніших сфер дослідження серед науковців і практиків, оскільки він є ключовим рушієм цифрової трансформації економіки та стає невід'ємною частиною багатьох організацій у державному та приватному секторах. Ситуація на ринку показує, що в Україні існує високий попит на стартап-компанії на основі штучного інтелекту, а темпи зростання інвестицій у цьому напрямку трохи нижчі за середньосвітові. Підсумовуючи, ШІ можна розуміти як економічну категорію, тобто стратегічний фактор виробництва, спрямований на створення стійкого економічного зростання та забезпечення конкурентної переваги будь-якої організації.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози. Теорія і практика інтелектуальної власності. URL: <https://doi.org/10.33731/22021.236555>.

2. ChatGPT general FAQ | openai help center. OpenAI Help Center. URL: <https://help.openai.com/en/articles/6783457-chatgpt-general-faq>.

3. Reiff N. What Is ChatGPT, and How Does It Make Money?. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/what-is-chatgpt-7094342>.

УДК 005:502.1:34

ВОВКОТРУБ Я. В., студент 5 курсу

Науковий керівник – **КОВАЛЬ Н. В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розглянуто особливості міжнародних стандартів серії ISO 14000 та екологічного законодавства України. Визначено переваги, які надає підприємству чи організації впровадження системи екологічного менеджменту.

Ключові слова: екологічний менеджмент, міжнародні стандарти ISO, державні стандарти України, система екологічного менеджменту, сертифікація.

Екологічний менеджмент як еколого-центристська система управління базується на міжнародних та національних екологічних стандартах [1].

До основних міжнародних стандартів належить серія стандартів ISO 14000, розроблена міжнародною організацією стандартизації *International Organization for Standardization* (ISO).

Основним предметом ISO 14000 є система менеджменту навколишнього середовища. Слід зауважити, що у стандартах не йдеться про кількісні параметри (обсяг викидів, концентрацію речовин) чи вимоги щодо використання певних технологій. Вони спрямовані на визначення компаніями своєї екологічної політики, створення відповідної організаційної структури, розробку документів та правил, дотримання яких сприятиме підвищенню ефективності системи екологічного менеджменту (СЕМ) підприємства чи організації [1; 2]. Тобто стандарти ISO серії 14000 забезпечують організаціям всіх типів – як в державному, так і приватному секторі – структуру, методологію та засоби для управління наслідками їх діяльності для оточуючого середовища [3]. Всі стандарти серії є добровільними для застосування.

Велику кількість стандартів серії ISO 14000 можна поділити на три групи: 1) принципи створення та використання системи екологічного управління; 2) інструменти екологічного контролю та оцінки; 3) стандарти, орієнтовані на продукцію [1; 2].

В Україні міжнародні стандарти серії ISO 14000 прийняті як національні в 1997 р. Центральним документом серії вважається ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування».

Саме відповідність стандарту ДСТУ ISO 14001 і є предметом формальної сертифікації. Сертифікація СЕМ на відповідність стандарту ДСТУ ISO 14001 є перевагою, а все частіше і обов'язковою вимогою при проведенні тендерів та у роботі з закордонними партнерами, які дуже вимогливі до екологічних стандартів.

На державному рівні система екологічного менеджменту регулюється екологічним законодавством (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні законодавчі акти, що регулюють систему екологічного менеджменту

Назва	Сутність
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ	Визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.
Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-ІІІ	Регулює земельні відносини, що виникають при використанні надр, лісів, вод, а також рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, з метою забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, раціонального використання та охорони земель. Одним із принципів земельного законодавства є пріоритетність вимог екологічної безпеки.
Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР	Регулює правові відносини з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх

	наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування.
Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-ХІІ	Регулює лісові відносини, які стосуються володіння, користування та розпоряджання лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства.
Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР	Регулює гірничі відносини з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища, а також охорона прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян.
Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-ХІІ	Визначає правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря.
Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 р. № 2894-ІІІ	Спрямований на регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу; збереження та поліпшення середовища існування диких тварин; забезпечення умов збереження всього видового і популяційного різноманіття тварин.
Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1991 р. № 2456-ХІІ	Визначає правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів.
Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII	Встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.
Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 р. № 2354-VIII	Регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування, які стосуються сільського, лісового, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на

	ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі.
Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. № 2697-VIII	Регулює питання впровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління.
Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. № 3038-VI	Встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Джерело: складено автором на основі аналізу законів України

Впровадження системи екологічного менеджменту надає підприємству чи організації ряд переваг:

- заощадження сировини, матеріалів та енергії;
- оптимізація витрат за рахунок переробки відходів;
- право на пільгове оподаткування;
- поліпшення іміджу організації в очах громадськості, органів державної влади, інвесторів;
- зниження ризиків судових розглядів, пов'язаних з природоохоронним законодавством, і екологічних штрафів [3].

Список використаних джерел

1. Буканов Г. М. Екологічний менеджмент як еколого-центристська система державного управління. *Наукові перспективи. Серія: Державне управління.* 2020. № 4 (4). С 17–29.
2. Про міжнародні стандарти та системи екологічного менеджменту. URL: <https://ukraine-oss.com/pro-mizhнародni-standarty-ta-systemy-ekologichnogo-menedzhmentu/>
3. Система екологічного управління за ДСТУ ISO 14001:2015. URL: <https://bcdst.kiev.ua/certification/systemy-management/dstu-iso-14001-2015>

УДК 331.109:005.334.2

ГАСВА В. С., студентка 3 курсу

Науковий керівник – **ВИХОР М.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Розкрито сутність категорії «конфлікт». Проаналізовано причини виникнення конфліктів та їх види. Досліджено сутність і зміст категорії «управління конфліктами». Охарактеризовано найбільш поширені методи управління конфліктами.

Ключові слова: конфлікти, види конфліктів, управління конфліктами, методи.